

Ο ΑΝΔΡΙΑΣ

ΤΟΥ

ΛΟΙΔΙΜΟΥ

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ Ε

ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΠΟΛΕΩΣ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

ΠΡΟΣΦΩΝΗΣΙΣ

ΒΑΛΛΩΡΙΤΟΥ

1872

ΛΙΘ. ΕΚΑΤΟΓΧΕΙΡ

124039

20

Ο ΑΝΔΡΙΑΣ
ΤΟΥ
ΔΟΙΔΙΜΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ Ε.
ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΠΡΟΣΦΩΝΗΣΙΣ
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΒΑΛΛΩΡΙΤΟΥ.

Τυπογραφείον, ΕΚΑΤΟΓΧΕΙΡΟΣ

124039

Η ΠΡΥΤΑΝΕΙΑ
ΤΟΥ
ΕΘΝΙΚΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΟΙΗΤΗΝ
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗ ΒΑΛΑΩΡΙΤΗΝ

Τὴν 25 τοῦ προσεχοῦς Μαρτίου, μετὰ τὴν ἐν τῷ ἱερῷ ναῷ συνήθη δοξολογίαν πρὸς τὸν Ὑψίστον ὑπὲρ τῆς τοῦ Ἔθνους κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην παλιγγενεσίας, μέλλει τὸ Πανεπιστήμιον νὰ τελέσῃ πανδήμως τὰ ἀποκαληπτήρια τοῦ πρώτου ἀνδριάντος, ὃν ἡ τοῦ Ἔθνους εὐγνωμοσύνη, δαπάναις τοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ γενναϊόφρονος ὁμογενοῦς, Κυρίου Γ. Ἀβέρωφ, ἐγείρει πρὸ τῶν προθύρων τοῦ Πανελληνίου Πανδιδαστηρίου, εἰς τὸν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἡμῶν ἐκουσίως θυσιασθέντα αἰοίδιμον Πατριάρχην Γρηγόριον τὸν Ε΄.

Τὴν ἐθνικὴν ταύτην καὶ ἀκαδημαϊκὴν πανήγυριν θέλοντες νὰ λαμπρῶμεν ἀξίως καὶ τῆς ἡμέρας καὶ τοῦ μεγαλωνύμου Πατριάρχου καὶ νὰ κοσμησωμεν με ἀειθαλῆ στέφανον ἐξ ἀνθέων τοῦ Ἑλικῶνος, κρίνομεν ἀναγκαῖον νὰ παρακαλέσωμεν ὑμᾶς, κύριε Βαλαωρίτη, ὅπως διὰ τῆς ἡδυσποῦς καὶ ἐθνικωτάτης ὑμῶν γλώσσης προσαγορεύσητε τὸν ἀνδριάντα τοῦ ἀθανάτου τούτου τέκνου τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος τοῦ παρασκευάσαντος ὅσον τὸ ἐπ' αὐτῷ τὰ τοῦ μεγάλου ἡμῶν ἀγῶνος καὶ τελευταίου θύσαντος καὶ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας ἐλευθερίας.

Ἐπειδὴ ὑμεῖς, ποιηταὶ εἴσθε ἐκ τῶν πρώτων καὶ ἐκλεκτῶν παιδευμάτων τοῦ Πανεπιστημίου, προσδοκῶ τούτο παρὰ τῆς Πανελληνίου

ὕμῶν μούσης ὕμνον ἀντάξιον τῆς τε ἡμέρας καὶ τοῦ Πατριάρχου καὶ δικαιοῦται, νομίζω, νὰ μὴ διστάζη ὅτι θέλετε ἀποδεχθῆ τὴν παράκλησιν ἡμῶν ταύτην διὰ τῆς ἰδιαζούσης ὑμῶν προθυμίας πρὸς πᾶν ὅ,τι συντελεῖ εἰς ὁδὸν καὶ τιμὴν τῶν μεγάλων τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος ἀνδρῶν. Ἐτοιμοὶ δ' ὄντες νὰ χορηγήσωμεν πᾶσαν εἰδῆσιν, ἥτις δυνατὸν νὰ ᾔηται χρήσιμος εἰς τὴν ποιητικὴν ὑμῶν φαντασίαν, ἀναμένομεν τὴν περὶ τούτου δήλωσιν τῆς ὑμετέρας θελήσεως.

Ἐν ΑΘΗΝΑΙΣ, τῇ 1 Φεβρουαρίου 1872.

Ὁ Πρύτανις

ΕΥΘ. ΚΑΣΤΟΡΧΗΣ.

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΡΥΤΑΝΙΝ

ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

Κ. ΕΥΘ. ΚΑΣΤΟΡΧΗΝ.

Καίτοι συναίσθανόμενος τὴν ἀδυναμίαν μου καὶ μόλις τολμῶν νὰ προσηλώσω τὰ βλέμματά μου ἐπὶ τοῦ οὐρανοῦ σκηνώματος ἔνθα βασιλεύει ἡ ψυχὴ τοῦ μεγάλου τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος ἀθλητοῦ, ἀποδέχομαι μετὰ βαθυτάτης συγκινήσεως τὴν ὑψηλὴν ἐντολήν, ἣν εὐπρεστήθητε νὰ μοὶ διαπιστευθῆτε. Ἐστὲ δὲ βέβαιοι ὅτι ὑπείκων εἰς τὴν ὑμετέραν πρόσκλησιν, ἐνῶ φοβοῦμαι μὴ διαψεύσω τὰς περὶ ἐμοῦ ἐλπίδας τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου, ἀφ' ἑτέρου παρηγοροῦμαι καὶ ἐνισχύομαι προσδοκῶν χρίσιν ἐπιεικῆ παρ' ὑμῶν, οἵτινες μόνοι δύνασθε νὰ καταμετρήσῃτε τὸ ὕψος καὶ τὰς διαστάσεις θέματος ἀληθῶς γιγαντιαίου, περικλείοντος ἐν ἑαυτῷ ἀπέραντον ἱστορίαν ἐνδόξων ἀναμνήσεων καὶ προκειμένου νὰ περιόρισθῇ δι' ἐμοῦ ἐντὸς τῶν στενωπῶν ὁρίων ἐνὸς ὕμνου ἢ ἐνὸς διθυράμβου.

Ἡ εὐχὴ τοῦ ἀοιδίμου Γρηγορίου γένοιτό μοι ἀρωγὸς καὶ προστάτις!

Ἐν ΛΕΥΚΑΔΙ, τῇ 10 Φεβρουαρίου 1872.

ΑΡΙΣΤ. ΒΑΛΛΩΡΙΤΗΣ.

Η ΠΡΥΤΑΝΕΙΑ
ΤΟΥ
ΕΘΝΙΚΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ
ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΚΥΡΙΟΝ
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗ ΒΑΛΛΑΩΡΙΤΗΝ

Ποιητά.

Ἀποδεχθεὶς τὴν αἴτησιν τῆς Πρυτανείας, ὅπως προσαγορεύσῃς τὸν ἀνδριάντα, ὃν ἡ Ἑλλάς δαπάναις τοῦ γενναίου κυρίου Γ. Ἀβέρωφ ἀνίδρυσε πρὸ τοῦ προθύρου τοῦ ἡμετέρου πανδιδακτηρίου εἰς Γρηγόριον τὸν Ε', ἐξετέλεσας τοῦτο ἀξίως τῆς μνήμης τοῦ Πατριάρχου καὶ τῆς σῆς ποιητικῆς φήμης.

Τὸ Πανεπιστήμιον, χαίρον ἐπὶ τῇ ἐπισήμῳ ἀποδοχῇ, ἣς σήμερον ἔτυχε παρὰ τε τῶν Αὐτῶν Μεγαλειότητων τοῦ Βασιλέως καὶ τῆς Βασιλίσσης καὶ σύμπαντος τοῦ τῆς πόλεως δήμου τὸ σὸν ποίημα, δι' οὗ ἐκόσμησας τὴν ἐθνικὴν καὶ πανεπιστημιακὴν τελετὴν, ἐκφράζει σοὶ τὴν ἐκτου εὐγνωμοσύνην, καὶ εὐχεται ἵνα καὶ δι' ἄλλων ὁμοίων προϊόντων τῆς σῆς μούσης ἐπικοσμηθῇ ὁ τῆς νέας Ἑλλάδος Παρνασσός.

Ἐν ΑΘΗΝΑΙΣ, τῇ 25 Μαρτίου 1872.

Ὁ Πρύτανης
ΕΥΘ. ΚΑΣΤΟΡΧΗΣ.

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΡΥΤΑΝΗΝ
ΤΟΥ
ΕΘΝΙΚΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ
ΕΥΘ. ΚΑΣΤΟΡΧΗΝ

Παρακαλῶ ὑμᾶς νὰ ἐκφράσητε πρὸς τὴν Σύγκλητον τὰς εὐχαριστήσεις μου, δι' ὃ ἐν ὀνόματι αὐτῆς μοὶ ἀπηρθύνετε ἔγγραφον κατὰ τὴν 25 Μαρτίου.

Διαβεβαιῶ δὲ ὑμᾶς, Κύριε Πρύτανη, ὅτι θέλω τηρήσει μέχρι τῆς κεραραγμένην ἐν τῇ καρδίᾳ μου τὴν ἀνάμνησιν τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν, τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ Πανεπιστημίου, ἠτύχησα νὰ προσφέρω τὸ εὐτελὲς θυμιάματά μου εἰς τὰς φυγὰς τῶν ἀθανάτων ἡρώων, ἐκ τοῦ αἵματος τῶν ὁποίων θαυμασιῶς ἀνέδυσεν ἡ ἐθνικὴ αὐτονομία.

Ἐν ΑΘΗΝΑΙΣ τῇ 29 Μαρτίου 1872.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΒΑΛΛΑΩΡΙΤΗΣ.

Τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος, κατὰ τὴν ἀπέραντον καὶ ζοφερὰν νύκτα τῆς δουλείας, οὐ μόνον διετήρησεν ἀκμαίαν τὴν περὶ ἀναγεννήσεως καὶ πλήρους αὐτοῦ ἀποκαταστάσεως πίστιν τοῦ, ἀλλὰ διέσωσεν ἀλώβητον καὶ τὴν ἰδέαν τῆς ἐνότητός του.

Ἡ Ὀρθόδοξος Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία ὑπῆρξε πρὸ πάντων ἡ ἱερὰ κιβωτὸς ἕνα προσέφυγε καὶ θαυμασίως διεσώθη ἀπὸ τῆς πλημμύρας τῶν ἀλλοφύλων τὸ αἶσθημα τῆς Ἐθνότητος. Ἐπειδὴ δὲ ὁρατὴ κεφαλὴ τῆς ἐκκλησίας ταύτης ὑπῆρχεν ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, ἐπόμενον ἦτο νὰ θεωρῆται οὗτος ὡς πατὴρ καὶ ὡς ἡγέτης τῆς φυλῆς ἀπάσης.

Κατὰ τὴν ἑναρξιν τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος κατεῖχε τὸν Πατριαρχικὸν θρόνον Γρηγόριος ὁ Ε΄, ὅστις ὡς ἀνώτατος πνευματικὸς Ἀρχιεπὶ τῶν ἀπανταχοῦ Ἑλλήνων, ἐκράτει ἀνὰ χεῖρας πάντα τὰ μυστηριώδη νήματα τῆς μεγάλης Ἑλληνικῆς συνομοσίας καὶ διετέλει ἐν πλήρει γνώσει τῶν ἀκαταπαύστων καὶ ἀκατανόητων ἐκείνων ἐνεργειῶν δι' ὧν οἱ Φιλικοὶ ὠργάνιζον καὶ προπαρασκεύαζον τὴν ἐπανάστασιν.

Δοθέντος τοῦ συνθήματος καὶ μόλις κροτήσαντος τοῦ πρώτου πυροβόλου, ἡ Ὀθωμανικὴ ἀρχὴ θέλουσα δι' ἐνὸς φοβεροῦ κτυπήματος ἢ νὰ καρατομήσῃ ἀμέσως τὸν ἀγῶνα ἢ νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς τοὺς πρωτοβλητὰς αὐτοῦ τοιοῦτον τρόμον ὥστε νὰ παραλύσῃ τὴν πρώτην ἀκατάσχετον ὁρμήν του, ἀνενδοιάστως συνέλαβε, κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Ἀναστάσεως τὸν Πατριάρχην καὶ μετὰ μυρίας ἠθικὰς καὶ φυσικὰς βασάνους ἀπηγγόνισεν αὐτὸν ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν Μεγάλων Χριστιανικῶν τῆς Εὐρώπης Δυνάμεων, ποταπῶς τότε καὶ ἀνάνδρως περιποιημένων τὸν ἡγεμονεύοντα Μαχμούτ, λάθρα δὲ ὑποδαυλιζουσῶν ἴσως καὶ τὴν καθ' ἡμῶν λύσσαν του.

Τὸ ἱερὸν λείψανον τοῦ μεγάλου τῆς Ἑλλάδος ἔθνομάρτυρος ἔμεινε τρεῖς ὅλας ἡμέρας κρεμάμενον ἐπὶ τῆς ἀγχόνης, ὕστερον δὲ παρεδόθη εἰς χεῖρας τοῦ μαινομένου ὄχλου τῶν δημίων καὶ διασπρῆν καθ' ὅλας τὰς ῥύμας καὶ τὰς ἀγυῖας τοῦ Βυζαντίου, ὡς τι θνησιμαῖον ἀνάξιον ἐνταφιασμοῦ ἐρρίφθη εἰς τὰ βάθη τοῦ Βοσπόρου. Ἄλλ' ὁ Θεὸς ὁ Ὑψιστος παρέλαβεν αὐτὸ ἐκ τῶν κόλπων τῆς θαλάσσης καὶ τὸ διεπιστεύθη εἰς χεῖρας τῆς ὀρθοδόξου Ῥωσσίας, ἥτις ἀπέδωκεν αὐτῷ τιμὰς αὐτοκρατορικὰς καὶ λατρείαν ἀνάλογον πρὸς τὸν τερατώδη ὄγκον τοῦ διαπρα-

χθέντος στυγερού κακούργηματος και τῆς ὑψηλῆς θέσεως, ἣν κατεῖχεν ἐν τῷ πληρώματι τῆς Ἐκκλησίας ὁ ἀπαγχονισθεὶς Ποιμενάρχης.

Ὡς ἀληθῆ και πραγματικὸν ἄρχοντα τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους ἐθεώρησε λοιπὸν τότε ἡ Ὀθωμανικὴ ἀρχὴ τὸν αἰοιδίμον Πατριάρχην, και ἐκ τῆς πεποιθήσεως ταύτης ὀρωμένη, ἐφαντάσθη ὅτι, ἀποκοπτομένης τῆς κεφαλῆς, νεκρὰ θὰ κατέπιπταν και τὰ λοιπὰ μέλη τοῦ ἐθνικοῦ ὀργανισμοῦ. Αἱ δὲ τελεσθεῖσαι ἀνοσιουργίαι ἐπὶ τοῦ μαρτυρικοῦ λειψάνου οὐδὲν ἄλλο ἐσήμαινον εἰ μὴ κολαπισμοὺς και ὕβρεις κατὰ τοῦ προσώπου τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ ἐντύπωσις, ἣν παρήγαγεν ἐπὶ τῆς ψυχῆς τῶν μαχομένων Ἑλλήνων ἡ ἀπαγχόνισις τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ὑπεῖρε τρομερά. Ἔπεσαν κατὰ γῆς ἀπὸ τῶν χειρῶν τῶν γενναιοτέρων πολεμιστῶν παράλυτα τὰ ὄπλα και θρῆνος μέγας και κοπετός ἀπερίγραφτος ἐξεβράγη ἀπὸ τῶν σπλάγγων τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἀλλ' εὐθὺς μετὰ ταῦτα ἄσθετος δίψα ἐκδικήσεως και ἡ κοινὴ συναίσθησις, ὅτι ἡ μεγάλη και ἀγία ψυχὴ τοῦ Γρηγορίου εἶχε κατοικήσει ἐν τῇ καρδίᾳ τῶν ὑπὲρ πίστεως και πατρίδος μαχομένων, ἀνεζωγόνησε τὸν ἀγῶνα και ἔδωκεν εἰς αὐτὸν χαρακτῆρα ὠρισμένον και ἀμετάτρεπτον. Ἴδοῦ διατὶ ἐν τῷ ἐπομένῳ στιχοιργήματι τὰ σπουδαιότερα ἄλλα τῆς ἐπαναστάσεως και ἡ ἀκαταμάχητος καρτερία τοῦ γένους ἐν ταῖς συμφοραῖς παρίστανται ὡς ἀκτίνες φωτοβόλοι ἐκπεμπόμενοι ἀπὸ τῆς ἀγχόνης τοῦ Μεγαλομάρτυρος Πατριάρχου ὡς ἀπὸ μυστηριώδους και ἀκομήτου φλογός.

Ἀλλὰ μετὰ τὴν κατάρτισιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου (κρίμασιν οἷς οἶδε Κύριος!) ἡ ψυχὴ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ὡς ἂν ἤθελεν ἀπροδοκῆτως ἀπολιθωθῆ, ἔμεινε ἀδρανῆς. Ὁ ὄρκος τῶν Φιλικῶν ἐλησμονήθη και κατ' ὀλίγον ἐσβέσθη ἡ ἐκ τοῦ μαρτυρίου τοῦ Πατριάρχου προκύψασα ἐντύπωσις και ὁ ἐξ αὐτῆς γεννηθεὶς ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ Ἔθνους πόθος αἰωνίας ἐκδικήσεως.

Τοῦ ἀπαισίου τούτου ψυχικοῦ ληθάργαι πιστὴν ἐκπροσώπυεισιν ἐθεώρησα τὸν ἀνδριάντα τοῦ αἰοιδίμου Γρηγορίου, ἀλλὰ συνάμα ἐξέλαβον αὐτὸν και ὡς σύμβολον μελλούσης ἀναστάσεως. Ἠθέλησα δὲ πιστῶς ὑπεῖκον εἰς τὰς δοξασίας μου νὰ διακηρύξω και πάλιν ὅτι οὔτε ἡ ἀπελευθέρωσις μικρᾶς πινος γωνίας τῆς Ἑλληνικῆς γῆς, οὔτε αἱ καλλοναὶ τῆς πρωτευούσης, οὔτε τὰ θυμιάματα ἡμῶν τῶν μεταγενεστέ-

ρων, δύνανται νὰ ἐξυπνήσωσι τὴν κοιμωμένην ψυχὴν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, καὶ ὅτι μόνον διὰ τῶν αὐτῶν ἐκείνων ἐνεργειῶν καὶ παθημάτων δι' ὧν πέπρωται νὰ προκόπη καὶ νὰ ἐπιτυγχάνῃ πᾶς ἀγὼν ἀφορῶν εἰς τὴν πλήρη ἀποκατάστασιν μιᾶς φυλῆς, θὰ κατορθώσωμεν καὶ ἡμεῖς ν' ἀνακτήσωμεν τὴν κληρονομίαν τῶν πατέρων μας.

Αὕτη εἶναι ἡ κυρία ἰδέα ἡ ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους ἐμπνέουσα τὸ στιχοῦργημά μου.

Προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ πρυτάνεως τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου Κυρίου Καστόρη, τοῦ καὶ συντελέσαντος μεγάλως διὰ τῶν ἀκαμάτων αὐτοῦ προσπαθειῶν εἰς τὴν ἀνακομιδὴν τοῦ ἱεροῦ λειψάνου, νὰ προσφωνήσω διὰ στιχοῦργήματος τὸν ἀνδριάντα ὃν ἐδωρήσατο ἡμῖν ὁ ἀχραιφνὴς πατριωτισμὸς τοῦ ἡμετέρου Ἀβέρωφ, ὁμολογῶ ὅτι ἐδίστασα ν' ἀποδεχθῶ οὐ μόνον διότι μ' ἐφόβιζεν ἡ εὐρύτης καὶ τὸ ὕψος τοῦ θέματος, ἀλλὰ καὶ διότι, κακῆ τύχῃ, ἰδέαι τινές, καὶ τοὶ φιλοστόργως διαθρέψασαι τὸ ἔθνος ἐπὶ μακροὺς αἰῶνας, θεωροῦνται σήμερον ὡς ληρήματα κενὰ καὶ ὡς καπνοὶ ποιητικοὶ ἐξερχόμενοι τοῦ ἐγκεφάλου ὀλίγων φαντασιολόπων ἢ πηγάζοντες ἐκ τῶν κερδοσκοπικῶν διαθέσεων πολιτικῶν τινῶν ῥαδιούργων.

Ἄλλως τε καὶ πῶς νὰ περικλείσῃ τις τὸ μεγαλεῖον μιᾶς ἀποθεώσεως καὶ τὴν δόξαν πολυετοῦς ἀγῶνος, ἐντὸς τοῦ στενωπῶτος χώρου ἐνὸς ὕμνου ἢ ἐνὸς διθυράμβου;

Καὶ ὅμως ἐδέχθη τὴν τιμὴν καὶ τὸ βᾶρος τοιαύτης προσφωνήσεως ἐν τῇ πεποίτησει ὅτι, δοξασίαι τινες πρέπει νὰ ἐκδηλῶνται καὶ νὰ διακηρύσσωνται πολὺ περισσότερον ὅταν διώκωνται καὶ γλευάζωνται, παρ' ὅταν, μεταβαλλόμεναι εἰς κοινὴν πεποίθησιν καὶ εἰς καθολικὴν πίστιν οὐδεμίαν ἔχωσιν ἀνάγκην ὑποστηρίξεως.

Τὴν ὑψηλὴν ταύτην ἐντολὴν ἔχει καὶ σήμερον ἡ Ἑλληνικὴ ποιήσις, θέλει δὲ ἐκπληρώσει αὐτὴν μένουσα πιστῶς προσκεκολλημένη εἰς τὰς ἀρχαίας ἐθνικὰς παραδόσεις καὶ μετὰ θρησκευτικῆς ἀφοσιώσεως ἀναμιμνήσκουσα πάντοτε εἰς ὅσους θέλουσι νὰ τὴν ἀκούσωσιν, ὅτι ἀφέθη ἀτελείωτον τὸ ἔργον τῶν πατέρων μας καὶ ὅτι π ρ έ π ε ι νὰ συμπληρωθῇ.

Ἐν ΑΘΗΝΑΙΣ, τῇ 25 Μαρτίου 1872.

ΑΡΙΣΤ. ΒΑΛΛΩΡΙΤΗΣ.

Ο ΑΝΔΡΙΑΣ
ΤΟΥ
ΛΟΙΔΙΜΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ Ε΄.
ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΤΠΘ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΒΑΛΛΩΡΙΤΟΥ

Πῶς μᾶς θωρεῖς ἀκίνητος; ... Ποῦ τρέχει ὁ λογισμὸς σου
Τὰ φτερωτὰ σου τὰ ὄνειρα; ... Γιατί 'ς τὸ μέτωπό σου
Νὰ μὴ φυτρώνουν, γέροντα, τόσαις χρυσαῖς ἀχτίδαις
Ὅσαις μᾶς δίδ' ἡ ἔψη σου παρηγοριαῖς κ' ἐλπίδαις; ...
Γιατί 'ς τὰ οὐράνια χεῖλη σου νὰ μὴ γλυκοχαράξῃ
Πατέρα, ἓνα χαμόγελο; ... Γιατί νὰ μὴ σπαράξῃ
Μέσα 'ς τὰ στήθη σου ἡ καρδιά καὶ πῶς 'ς τὸ βλεφαρό σου
Οὐτ' ἓνα δάκρυ ἐπρόβαλε, οὐτ' ἔλαμψε τὸ φῶς σου; ...

Ὅλογορά σου τὰ βουνὰ κ' οἱ λόγγοι στολισμένοι
Τὸ λυτρωτὴ τους χαιρετοῦν ... Ἡ θάλασσ' ἀγριωμένη
Ἀπὸ μακρὰ σ' ἐγνώρισε καὶ μ' ἀφρισμένο στόμα
Φιλεῖ, πατέρα μου γλυκὲ, τὸ ἐλεύθερο τὸ χῶμα

Ποῦ σὲ κρατεῖ 'ς τὰ σπλάγχνα του ... Θυμᾶται τὴν ἡμέρα
 Ὅπου κι' αὐτὴ 'ς τὸν κόρφο της, σὰν τρυφερὴ μητέρα,
 Πατέρα μου, σ' ἐδέχθηκε ... Θυμᾶται 'ς τὸ λαιμὸ σου
 Τὸ ματωμένο τὸ στήνι, καὶ 'ς τὸ ἄγιο πρόσωπό σου
 Τ' ἄτιμα τὰ βράσιμα ... τὸ βόγκο ... τὴ λαχτάρα ...
 Τοῦ κόσμου τὴν πεδοβολή ... Θυμᾶται τὴν ἀντάρα ...
 Τὴν πέτρα ποῦ σοῦ ἐκρέμασαν ... τὴ γύμνα τοῦ νεκροῦ σου ...
 Τὸ φοβερὸ τὸ ἀνάβρασμα τοῦ καταποντισμοῦ σου ...
 Δὲν ἐλησημόνησε τὴ γῆ ποῦ σὺ γινε πατρίδα,
 Οὔτε τὸ χέρι ποῦ εὐσπλαγχνὸ μ' ὀλόχρυση γλαμιίδα
 Τὴ σάρκα σου ἐσαθάνωσε τὴ θαλασσαδαρμένη,
 Ὅταν, πατέρα μου, ἄκαρδοι, γονατισμέν' οἱ ξένοι
 Τὸ αἷμα σου ἐγλυφᾶν κρυφὰ 'ς τὰ νύχια τοῦ φονιά σου ... (α)
 Τώρα σὲ βλέπει γίγαντα, πατέρα, ἡ θάλασσά σου ...
 Τὸ λείψανό σου τὸ φτωχὸ τὸ ποδοπατημένο,
 Τ' ἀνάστησε ἡ ἀγάπη μας κ' ἐδῶ μαρμαρωμένο
 Θὰ στέκη ὀλόρθο, ἀκλόνητο κ' αἰώνιο θὰ νὰ ζήσει
 Νᾶναι φοβέρα ἀδιάκοπη 'ς Ἀνατολὴ καὶ Δύση ...

Πενήντα χρόνοι ἐπέρασαν σὰν νᾶτανε μιὰ μέρα! ...
 Γιὰ σὰς ὅπου ἦσθε ἀθάνατοι φεύγουν γλυκαῖς, πατέρα,
 Πετοῦν ἡ ὠραιὲς ἀμεπραῖς 'ς τοῦ τάφου τὸ λιμένι ...
 Γιὰ μᾶς ... καὶ μόνη μιὰ στιγμή ἀρκεῖ νὰ μᾶς μαράνη ...

(α) ... Εὐθὺς μετὰ τὴν κατατομίαν τοῦ Κωνσταντίνου Μουρούζη ἐξεδόθη διάταγμα ἀπαγορεύον, ἐπὶ ποινῇ θανάτου, τὴν ἀπόδρασιν οἴου δήποτε βραγιά καὶ ὑπὸ πάσαν ξένην σημαίαν. Ὁ Σουλτάνος ἐζήτησε τὴν ἀναγνώρισιν τού τοιοῦτου φονικοῦ διατάγματος καὶ ἔλαβε διὰ τῆς τῆσφ ἐτοίμου ὄψφ καὶ ἀνεξηγήτου συγκαταθέσεως τῶν ἀντιπροσώπων τῶν Ἑρωπαϊκῶν Δυνάμεων, τὸ δικαίωμα τῆς ἀμέσου ἐρεύνης παντός ἀποπλέοντος πλοίου. Μόνος ἐξ ὧνων ὁ τῆς Ῥωσσίας Παῦλος Ἀλεξανδρίδης Στρωργανῶφ ἠναντιώθη ἐκ διαγγέλματος κατὰ τῆς παραδοχῆς ἀρχῆς τοιαύτης ὡς ἀντιδικαιούσης εἰς τὰς συνθήκας. (Φιλῆμονος Δοκ. Ἱστορ. Μέρος Γ. κεφ. Ζ'. Σελ. 213.)

Πενήντα χρόνοι ἐπέρασαν κι' ἀκόμ' ἡ ἀνατριχίλα
 Βαθειὰ μᾶς βόσκει τὴν καρδιά... Μὲ τὰ χλωρὰ τὰ φύλλα
 Ἄνθοβόλει κι' ὁ τάφος σου καὶ 'ς τὸ μνημάσου σου
 Ὑψώνεται 'ς τὸν οὐρανὸ τὸ νεκρολίθανό σου.
 Μὲ τῶν ἀνθῶν τὴ μυρωδιά καὶ μὲ τὸ καρδιοχτύπι
 Τοῦ κόσμου ποῦ ἐζωντάνεψες... Γέροντα, τί σοῦ λείπει;...
 Πῶς μᾶς θεωρεῖς ἀκίνητος;... Ποῦ τρέχει ὁ λογισμὸς σου;...
 Ποιὸς εἶν' ὁ πόθος σου ὁ κρυφὸς καὶ ποιοὺ τὸ μυστικὸ σου;...

Εἶχαν ζυπνήσει ἀνέλπιστα οἱ νεκρωμένοι δούλοι
 Κι' ἀπὸ τὸ γέρο Δούναβη ὡς τὸ ἄγριο Κακασούλι
 Ἐβράζε γῆ καὶ θάλασσα... Σεισμὸς, φωτιά, τρομάρα,
 Σπαθὶ καὶ ψυχομάχημα καὶ δάκρυ καὶ κατάρρα...
 Ἐβρόντουν κι' ἀστραφταν παντοῦ τὰ κλέφτικα λημέρια...
 Γοργὰ τοῦ Χάρου ἐθέριζαν τ' ἀχόρταγα τὰ χέρια,
 Κ' ἦτον ὁ πόλεμος γερὰ, τὰ φονικά παιγνίδια...
 Μὲ μᾶς θολώνουν τοῦ Ὀλυμποῦ τὰ χιονισμένα φρύδια
 Καὶ μαῦρα νέφη ἀπλώνονται 'ς τοῦ Κίσαβου τὴ βράχη...
 Ἀνατριχιάζουν τὰ κλαριά καὶ τὰ νερά κ' οἱ βράχοι
 Μένουν παράλυτα, νεκρά, σὰν νῆγε διαπεράσει
 Κρυφὸ μαχαίρι αὐτὴν τὴ γῆ κ' ἐσκοτώσε τὴν πλάση...

Εἶχε προβάλει ἀπὸ μακρὰ πουλὶ κινηγημένο
 Σὰ σύγνεφο μὲ τὸ βορειὰ καὶ μαυροφορεμένο
 Σκοτειδίασε τὸν οὐρανὸ μὲ τὰ πλατειὰ φτερά του,
 Καὶ μὲ φωνὴ ποῦ ἐξέσχιζε σκληρὰ τὰ σῶθικά του
 Ἐρέκαζε κ' ἐβρόντησε... «Χτυπάτε, πολεμάρχοι!...
 » Ἀπ' ἄκρη 'ς ἄκρη ὁ γαλασμὸς... Κρεμοῦν τὸν Πατριάρχη!...

Τοῦ μυστικοῦ διαλαλητῆ πέφτει 'ς τὴ γῆ, 'ς τὸ κύμα
 Τὸ φλογερὸ τὸ μῦνημα κι' ἀπὸ ἓνα τέτοιο κρίμα
 Ἐρύτρωσε ἀσβεστη φωτιά καὶ μὲ τὴ δύναμή σου
 Ἐθέρειψε, ἐζωντάνεψε τ' ἄτιμο τὸ σχοινί σου
 Κ' ἔγινε φίδι φτερωτὸ 'ς τὸν κόρφα τοῦ φονιά σου...
 Καλόγερε, πῶς δὲν ξυπνᾷς νὰ ἰδῆς τὰ θαύματά σου;...

Ἀναστηλώνεται ὁ Μωριάς... Ἡ Ρούμελη μουγκρίζει...
 Ἰδρώνουν αἶμα τὰ βουνά, τὸ δάκρυ πλημμυρίζει...
 Παντοῦ παράπονο βαθὺ κι' ἀλαλαγμοὶ καὶ θρῆνοι...
 Διαβκίνει μαῦρ' ἡ ἀνοιξη... Τὰ βόδα μας, οἱ κρίνοι
 Λησμονημένοι τήκονται καὶ τὰ πουλιὰ σκιασμένα
 Ἀφίνουν ἔρμη τὴ φωλεὰ καὶ φεύγουνε 'ς τὰ ξένα...
 Ἐ τοῦ Γέρμανοῦ τὸ μέτωπο κρυφὰ γλυκοχαράζει
 Τοῦ γένους τὸ ξημέρωμα... Πᾶσα ματιά του σφάζει...
 Διωγμέν' ἀπὸ τὸν Κάλαμο, μὲ τὴν ψυχὴ 'ς τὸ στόμα
 Χιλιάδες γυναικόπαιδα, δὲ βρίσκουν φουχτα χῶμα
 Νὰ μείνουν ἀκυνήγητα... κι' ὁ Χάρος δεκατίζει...
 Ρυάζεται ὁ Βάλτος, σὰ θεριὸ τὴ χαίτη του ἀνεμίζει...
 Φλόγα παντοῦ καὶ σίδερο... δὲ θ' ἀπομείνη λόθρα...
 Ἐ τὴν Κιάφα νεκρανάσταση... 'ς τοῦ Πέτα καταβόθρα...
 Πέτρα δὲ μένει ἀσάλευτη... κλαρί χωρὶς κρεμάλα...
 Ἐρμιά καὶ ξεθεμέλιωμα 'ς τὴν Τρίπολη, 'ς τοῦ Λάλα...
 Κι' ὅταν τὸ χέρι ἐχόρταινε κ' ἔπεφτε στομωμένο
 Νὰ ξανασάνῃ τὸ σπαθὶ 'ς τὴ θήκη ξαπλωμένο
 Ἐρφώναζε ὁ ἀντίλαλος... «Χτυπάτε, πολεμάρχοι!...
 » Ἀπ' ἄκρη 'ς ἄκρη ὁ χαλασμός... Κρεμοῦν τὸν Πατριάρχη»!...

Φριμάζουν τὰ Καλάβρυτα... Καπνίζει τὸ Ζητοῦνι...
 Κ' ἡ Μάνη ἡ ἀνυπόταχτη τεντώνει τὸ βουθοῦνι
 Σὰν τὸ καθάριο τ' ἄλογο, νὰ μυρισθῆ τ' ἀγέρι
 Ποῦ, ταχυδρόμος τ' οὐρανοῦ μὲ τὰ φτερά του φέρει
 Τοῦ Διάκου τῆ σπιθοβολή καὶ τὴν ἀναλαμπή του...
 Ὁ γιὸς τ' Ἀνδρούτζου 'ς τὴ Γραβιά σπηλώνει τὸ κορμί του
 Κ' ἐπάνω του, σὰν νάτανε θεόχτιστο κοτρῶνι,
 Συντρίβεται ἡ Ἀρβανητιά μὲ τὸν Ὁμέρ Βρυώνη...
 Φεγγηβολοῦν τὰ πέλαγα 'ς τὴν Τένεδο, 'ς τὴ Σάμο
 Καὶ κάθε κύμα πῶρχεται νὰ ξαπλωθῆ 'ς τὸν ἄμμο
 Ξερώνοντας αἶμα καὶ φωτιά, φωνάζει... «Πολεμάρχοι!...
 «Ἐκδίχηση... ἄσπλαχνη... παντοῦ... Κρεμοῦν τὸν Πατριάρχη!...»!

Τὸ Σοῦλι τὸ ἀνυπόμονο ψηλά 'ς τὸ Καρπενῆσι
 Τοῦ Βότζαρή σου τὴν ψυχὴ γιὰ νὰ σὲ προσκυνήση
 Σοῦ στέλλει αἱματοστάλαχτη... 'Σ τὸν τάφο του κλεισμένο
 Τὸ Μισολόγγι σκέλεθρο, γυμνὸ, ξεσαρκωμένο,
 Δὲν παραδίδει τ' ἄρματα, δὲ γέρνει τὸ κεφάλι...
 Κρατεῖ γιὰ νεκροθάφτη του τὸ Χρῆστο τὸν Καψάλη,
 Τὸ ῥάσο τοῦ Δεσπότη του φορεῖ γιὰ σάβανό του,
 Καὶ φλογερὸ μετέωρο πετᾶ 'ς τὸν οὐρανὸ του
 Καὶ θάφτεται ὀλοζώντανο... 'Σ τὸ διάβα του τρομάζουν,
 Τ' ἀστέρια ποῦ τὸ κύτταζαν καὶ ταπεινὰ μεριάζουν...
 Κλαρὶ δὲ φαίνεται χλωρὸ καὶ τὸ στερνὸ χορτάρι
 Πῶμενε ἀκόμα πράσινο, τ' ἀράπικο ποδάρι
 Τὸ μάρανε, τὸ σκότωσε... Χορτάσαν οἱ κοράκοι...
 'Σ τὴ Ράχοβα, 'ς τὸ Δίστομο μὲ τὸν Καραϊσκάκη
 Ἀδερφωμένο πολεμᾷ τῆς Διάκουρας τὸ χιόνι...
 Θερρίζει τ' ἄσπλαχνο σπαθὶ κι' ὁ πάγος σαβανώνει...

Πλαταίνει πάντα ἡ ἐρημιὰ καὶ τὸ σχοινὶ σου σφίγγει
 Τοῦ λύκου μας τοῦ ἐφτάψυχου τ' ἀχόρταγο λαρύγγι...
 Ὁ κόσμος ἀνταριάζεται... Καὶ τὰ σκυλόδοντά του
 Ξερρίζωμένα πνίγονται μὲ τὰ ρυασήματά του
 Ἐσκόρπισαν τὰ σύγνεφα μὲ τ' ἀστραπόβροντά των
 Καὶ κούφια ἀπέμεινε ἡ βοή τοῦ μαύρου καταβράχτη...

Μ' αὐτὰ... μ' αὐτὰ τὰ κόκκαλα, τὰ τρίμματα, τὴ σπάχτη
 Ἐχτίσαμε, πατέρα μου, τὴ φτωχικὴ φωλιὰ μας,
 Κ' ἐκεῖθ' ἐφύτρωσε ἡ μυρτιὰ καὶ τὰ δαφνόκλαρά μας
 Π' ἀνθοβολοῦν τριγύρω σου... Γιατί τὰ δάχτυλά σου
 Ἀκίνητα δὲν εὐλογοῦν τὰ μαῦρα τὰ παιδιά σου;...
 Ἐσ τ' ἀνδρειωμένα σπλάγχνα σου, μακρ' ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα
 Ἐρρίζωσε τόσο βαθειὰ τοῦ Χάρου ἢ φαρμακάδα
 Π' οὔτε τοῦ Ῥήγα ἢ συντροφιά, καλόγερε, δὲ φθάνει
 Τὰ σφραγισμένα χεῖλη σου ν' ἀνοίξῃ, νὰ γλυκάνῃ;... (α)
 Οὔτε τὸ φῶς τὸ ἀκοίμητο ποῦ 'ς τὸ πλευρό σου χύνει
 Αὐτὸ μας τὸ περήφανο τὸ φλογερὸ καμίνι;... (β)
 Οὔτε τὰ δένδρα, τὰ πουλιὰ, τὰ πράσινα χορτάρια...
 Οὔτε τὰ Βασιλόπουλα, τοῦ Θρόνου μας βλαστάρια,
 Ποῦ θάρχωνται νὰ χαιρετοῦν τοῦ ποιητῆ τὴν λύρα,
 Καὶ νὰ βρωτοῦν πῶς ἔγινε τὸ βράσο σου πορφύρα;...

(α) Γνωστὸν ὅτι ὁ ἀνδριὰς τοῦ Ῥήγα ἀνηγέρθη κατὰ τὴν δεξιὰν πλευρὰν τοῦ Πανεπιστημίου.

(β) Τὸ Πανεπιστήμιον.

Τί θέλεις, γέροντ' ἀπὸ μᾶς;... Δὲ νοιώθεις μιὰ ματιά σου
 Πόσαις θὰ ἐφλόγιζε καρδιαῖς κι' ἀπὸ τὰ σωθικά σου
 Πόση θὰ ἐβλάστανε ζωή;... Πῶς δὲν ξυπνᾶς, πατέρα;...
 Δὲ φέγγει μὲς 'ς τὸ μνήμα σου οὔτε μιὰ τέτοια μέρα;...

Τὸ μάρμαρο μένει βουβό... Καὶ θὰ νὰ μείνῃ ἀκόμα
 Ποιὸς ξέρεῖ ὡς πότε' ἀμίλητο τὸ νεκρικό του στόμα...
 Κοιμᾶται κι' ὄνειρεύεται... Καὶ τότε θὰ ξυπνήσῃ
 Ὅταν 'ς τὰ δάση, 'ς τὰ βουνά, 'ς τὰ πέλαγα βροντήσῃ
 Τὸ φοβερό μας κήρυγμα... «Χτυπάτε, πολεμάρχοι!...
 Μὴ λησιμονῆτε τὸ σχολιὸν, παιδιά, τοῦ Πατριάρχῃ!»...

